

לאחר כמה ימים הצליחו הורי החתן במלאכתם, והחתן נכנע ללחצים והודיע על ביטול השידוך.

א', האם מגיעים לבעל האולם דמי המקדמה, מאחר שהודיע לו החתן שהוחלט לקיים את החתונה, או שמא חייבים אף לשלם את כל דמי השכירות בניכוי ההוצאות. ב', האם יכולים הורי הכלה לתבוע את המעות הנ"ל מהחתן, שהודיע לבעל האולם על החתונה באופן סופי. ג', האם החתן חייב לשלם את דמי ביטול ההזמנה של שמלת הכלה, תזמורת וצלם וכדו'.

תשובה

נראה למעשה, שאין הודעת החתן על ההחלטה לקיים את החתונה במועד חלה, ועדיין יכולים לחזור בהם, ומעות ההקדמה לא ייחלטו לבעל האולם. ולכן יש לפטור את הורי הכלה משכירות האולם, וכן את החתן, מכל התביעות נגדו.

מתי יועיל התנאי שהתנו להחליט המעות כעבור ל' יום

של המקדמה הינם עבור שכירות האולם גרידא, ללא דמי האוכל – הרי שאין מעות המקדמה באופן הזה בכלל ערבון, שמיד כאשר חתם על הזמנה לשכור את האולם עשה שטר קנין על שכירות מקום, וממילא המעות שניתנו אינם ערבון כלל, אלא תשלום ראשון על שכירות המקום, וככל שכירות דעלמא. אלא שהתנו ביניהם בתנאי, שיכול לחזור בו תוך ל' יום ולבטל השכירות, וממילא כל שעברו השלושים יום התקיים התנאי, והפסיד זכות החזרה, ונקנה שכירות המקום לשוכר לגמרי, וחייב בכל דמי השכירות. ולא מיבעיא אם כבר שילם, אלא אף אם עדיין לא שילם כלום – חייב לשלם מיד כשעברו השלושים יום. וא"כ לא מיבעי שאין בעל האולם באופן הזה חייב להחזיר את דמי הקדימה, אלא שאף יכול לתבוע את מלוא דמי

תחילה נדון, אם אכן היו עוברים שלושים יום שסוכמו עד להודעה סופית – אם זכה בעל האולם במעות המקדמה, גם באופן שהיו אנוסים בביטול. ולכאורה נראה דהוה אסמכתא, דומיא למבואר נבחו"מ סי' רז סי"א] שהנותן ערבון לחברו, ואמר לו אם אחזור בי הרי ערבוני מחול לך, ונחלקו בדבר השו"ע והרמ"א – אם דינו כאסמכתא דלא קנה, או שאינו כאסמכתא וקנה. ולפי זה, אם בעל האולם מוחזק בכסף יכול לטעון קי"ל כמחבר. מאידך, אם לא נתן לו רק המחאה (למוטב בלבד) ורוצה להפקידה בבנק ולגבות המעות, להרבה דעות – בעל המעות נחשב למוחזק, ויוכל לבטל את המחאה ולהפטר.

אמנם נראה, שאם לפי משמעות ההסכם דמי התשלום הראשון

השכירות בניכוי הוצאות. אא"כ סיכמו שבמקרה של ביטול שכירות יוחלטו רק דמי הקדימה ולא יותר, שאז מחל בעל האולם על דמי השכירות המגיע לו מדינא.

אלא שיש לדון אם נחשבים הורי הכלה כמי שחוזר בו מחמת אונס, ויהיה תלוי במחלוקת הראשונים — בשוכר שחזר בו מחמת אונס — אם חייב לשלם שכירות, ולמעשה יהיה כל אחד

מוחזק בשלו, ונמצא שמה שעדיין לא שילמו פטורים מלשלם מספיקא דדינא. אולם נראה שאינו כן, שמאחר שהיה האונס ידוע, ועל דעת כן הסכימו שיוכלו לחזור בהם רק תוך חודש ימים, הרי סתמא כפירוש, שאחר חודש אינם יכולים לחזור בהם מחמת האונס המדובר. וא"כ לכאורה יש לחייב את כל דמי שכירות האולם, אף במה שלא שילמו, (בניכוי הוצאות שנמנעו מבעל האולם בהשכרת המקום).

הודעת צד אחד שהוחלט לשכור את האולם

נקנה שכירות האולם בשעת חתימת החוזה, אלא שהיה תנאי שנותן לכ"א זכות חזרה.

והנה בדרך כלל בהזמנת אולם שני המחותנים מזמינים יחד, והרי הם שותפים בהזמנה זו, ובמקרה שיש תנאי שמאפשר להם לחזור ומחל אחד מהם על תנאי זה, הרי זה כשני שותפים שאחד מהם מחל, ודינו מבואר [בסי' עז ס"ז] שכתב שם השו"ע, שאחד שלוח משנים ומחל אחד מהם כל החוב, אין חלק חברו מחול. והוסיף הרמ"א, שדין זה הוא אף כאשר שניהם כתובים בשטר אחד. והש"ך האריך לחלוק על הרמ"א בזה, ונחלקו עליו האו"ת והנתיב"מ. ולדינא הביא בפתחי תשובה שם את הבית מאיר [אה"ע סי' פז] שהכריע, שאם היה דרך השותפים שיש לא' כח למחול לתועלת השותפות, הוי ככל דיני השותפים — שכל מעשיהם לאמצע, ובפרט היכא

עתה נדון במעשה דידן, שהחתן הודיע תוך הזמן שהוחלט סופית לשכור את האולם — מה תוקפה של הודעה זו. ולכאורה יש לדון, שכיון שביררנו שיש כאן שכירות קרקע גמורה עם תנאי של חזרה, הרי שהודעת השוכר הוא בכלל מחילה על התנאי שרשאים לחזור עד ל' יום, דמהני לבטל את התנאי, כמבואר בשו"ע [אה"ע סי' לח], והפסיד את זכות החזרה שהיה לו ע"י התנאי.

ואין לומר, שכיון שגם לבעל האולם היה זכות לבטל את השכירות, הרי שבתחילה לא היה כאן קנין שכירות כלל אלא דיבור בעלמא, ורק כאשר א' הצדדים יודיע שרוצה לקבוע תאריך, אז נעשה הקנין. שאין מסתבר כלל לומר כן, דאי נימא שתוך שלושים יום אין הקנין חל כלל במה יחול אחר ל' יום ויפקע זכות הצדדים לחזור בהם, ואיך תחול אז השכירות ללא קנין אם גם בתחילה לא היה קנין. וע"כ שכבר

האולם להשכירו לאחרים — מה שעשה עשה, מאחר שעשה כן לתועלת השותפות, ומחייב אף את שותפו לוותר על התנאי חזרה.

שאפשר שלפי דעתו יהיה רווחא לשותפות — ודאי מהני מחילתו. וא"כ הרי שאם מחותן אחד מחל על התנאי, כדי לקבוע את התאריך שלא יוכל בעל

אם יכולים הצד השני לתבוע את הראשון על מחילת התנאי

שכיון שלדעת הרבה פוסקים לא מהני מחילת שותף אחד לחלק השותף השני כלל — יוכל המוחל לטעון קים לי שמחילתו לא הועילה לפטור את כל החוב אלא את חלקו. ואף שהלווה טוען כנגדו קי"ל דמהני, ונפטר מכל החוב — אין זו סיבה לחייב אותו, שהוא טוען — אדרבא לא היה כאן מחילה, ולא נעשה שום נזק לשותפו. וסברא זו מבוארת בשו"ע [חו"מ סי' שו ס"ה] שהשוטט שהטריף מספק א"א לחייבו על נזקו, ואע"פ שאנו מחמירים ואוסרים מספק, מ"מ כלפי החיוב ממון הוי רק ספק מזיק, והמע"ה.

אמנם נראה שיש לחלק ולומר, שרק לגבי ספק איסור — אע"פ שצריך להחמיר מדינא לא נחשב שהוכרע הדין לאיסור, רק אסור מספק, דספיקא דאיסורא לחומרא. אבל בספק ממון, שבמקום ספק — המוחזק זוכה בממון מדין דהממע"ה, אינו נפטר מספק אלא נפטר בתורת ודאי. וכבר האריכו האחרונים בזה טובא, ואכמ"ל. וא"כ שוב י"ל, שהמוחל חייב בתורת מזיק ודאי, שהלווה נפטר בתורת ודאי, וחייב לשלם את נזקו, וכפשוט דברי התומים והבית מאיר. והלכך, אם מחל

הנה בתומים [סי' עז סק"ט] נראה כמסתפק לדעת הש"ך הנ"ל — ששותף אחד יכול למחול על כל החוב — אם יצטרך המוחל לשלם לשותף, שגרם לו נזק ע"י מחילתו. והעיר שלכאורה אם מכח השותפות יש לו זכות למחול, מדוע ישלם לו על חלקו, אלא שבהמשך דבריו, משמע שאכן צריך לשלם. וצ"ב, איך באמת יתכן — שמצד אחד יש לשותף כח למחול את כל החוב, ומ"מ יהיה חייב לשלם. ונראה פשוט שהם שני נידונים, שמצד ניהול העסק המשותף נעשה כ"א שלוחו של השני, ואין לו צורך ליטול ממנו רשות לכל פעולה שעושה בממון השותפות, דאל"ה — אלא יצטרך כל שותף הסכמת השני על כל פעולה — לא יוכל העסק להתנהל מול אחרים. אמנם השותפים בינם לבין עצמם הם כשומרים זל"ז, ולכן כלפי שותפו ודאי שאין בנתינת הכח לפעול משום מחילה על נזקים שיעשה בתוך ממון השותפות, לכן דעת התומים שגם לדעת הש"ך שמה שעשה עשה, ישלם מביתו — אם השותף יוכיח שמחל שלא לצורך.

אלא שאכתי יש לדון לפטור את השותף גם לדעת התומים,

לשלם לצד השני כדין מזיק, שכיון שהועילה המחילה שעשה שותף אחד, ישלם לצד השני מה שהזיקו, כמו שכתבו התומים והבית מאיר.

אחד מהצדדים ללא הצדקה על התנאי שהותנה שיכולים לחזור עד ל' יום, ובגין כן הוחלטו מעות המקדמה, ואחר כך בוטל השידוך — חייב צד המוחל

בנידון דידן שהחתן הוא המוחל לא הועיל ולא הוחלטו המעות

הם ערבים כלפיו על כל החוב כפי שהבטיחו לו, יש לדנו ללכל היותר כמיופה כחם של שני הצדדים כלפי בעל האולם, ובמי שהוא רק מיופה כח של השותפות גם הש"ך [סי' עז סק"ט] מודה שאין מחילתו מועלת לפטור את כל החוב. משל למה הדבר דומה, לשליח שחתם חוזה עבור משלחו ולא אמר שהוא שליח, דקי"ל שאפשר לתבוע את השליח, ומ"מ נראה פשוט שאין בכח השליח למחול על תנאים בחוזה.

ולכן נראה שבמקרה דידן אין בעל האולם יכול לתבוע מהם את דמי השכירות וחייב אף להחזיר את דמי הקדימה שקיבל מהם, כיון שמחילת החתן על ה'תנאי' לא מהני, וא"כ נשאר התנאי שיכולים לבטל בתקפו, והרי הורי הכלה הודיעו לבעל האולם בתוך הזמן על ביטול השכירות וביטלה חיובם כלפי בעל האולם.

אמנם כל זה במחותנים עצמם שמחל אחד מהם על התנאי שרשאים לחזור עד ל' יום, שכל אחד מהם מתחייב על חלקו וכשותפים הם כאמור, וכיון שחתמו יחד על שכירות האולם הוו כשותפים בחוב. אבל במעשה דידן שהחתן הוא זה שמחל, נראה שאינו כן. שכיון שהחתן לא התחייב כלום להוצאות החתונה, והורי הכלה — לפני שחתם על שכירות האולם — התחייבו שהם ערבים לו שאם הוריו לא ישלמו חלקם ישאו הם בהוצאות, נמצא שבאמת אינו שותף בחוב זה כלל, ולכן לכאורה אין בכחו למחול מדין שותף. ואע"פ שנראה שכיון שהחתן חתם ג"כ על חוזה השכירות, יכול בעל האולם לתבוע ממנו את דמי השכירות, ואף ראה בו שליחם של שני הצדדים להזמין ולבטל או לקבוע איזה מנות לבשל, מ"מ כל זה כלפי בעל האולם, שיתכן שנתחייב אליו. אבל כיון שהורי הכלה

אם אפשר לחייב את החתן על גרמת

נזק של הזמנת שמלת כלה וצלם.

או הנישואין וחזר בו השני, צריך לשלם לו הוצאותיו. ורבים חולקים על הרמב"ם והשו"ע. אמנם בערוך השולחן

בשו"ע [אה"ע סי' נ סעיף ג] פסק כדעת הרמב"ם, שאם עשה אחד מהצדדים הוצאה לצורך האירוסין

כתב שפשט המנהג בכל בתי דינים שמחייבים הוצאות או עושים פשרה. ואינני יודע המנהג כיום אולם נראה שבנידון דידן פטור לכו"ע.

דהנה הראב"ד הקשה על הרמב"ם מ"ט חייב כאשר חזר בו אחד מהצדדים, מ"ש מהמוכר זרעוני גינה ולא צמחו שאינו משלם לו הוצאותיו. וכבר האריכו האחרונים ביישוב שאלה זו, ורבים יישבו שאה"נ גם בזרעוני גינה אם המוכר היה יודע שאינם ראויים להצמיח היה חייב בהוצאותיו של הקונה, וי"א, משום שגם אם ידע המוכר מ"מ הרי הקונה לא אמר לו שקונה כדי לזרוע, שעי"ז יהיה נחשב כמי שסמך על דיבורו והלך וזרע, ויהיה כדין שהראה מעות לשולחני.

ולהנך טעמי, בנידון דידן מאחר שהורי הכלה ידעו שיש לחצים גדולים על החתן שלא להנשא לבתם — אע"פ שהבטיח להם שיעמוד בדיבורו, מ"מ כפי הנראה מסברא וכן מבירור הענין לגופו, א"א כלל לומר שהיו בטוחים בו, ורק משום שבטחו בו הוציאו הוצאותיהם על פיו, אלא יותר נראה שבסתר ליבם חששו מאוד ובלב כבד נכנסו לספק זה על אחריותם בלבד. וממילא שאינו דומה כלל לדינו של הרמב"ם שחייב את החוזר בו, שהצד השני סמך עליו, ורק משום סמיכותו עליו הוציא הוצאותיו.

תבנא לדינא, שיש לפטור את הורי הכלה משכירות האולם, וכן את החתן מכל התביעות נגדו.